

AKTUÁLNÍ PROBLÉMY MEZINÁRODNÍHO PRÁVA HUMANITÁRNÍHO

T-9 LEGALITA A LEGITIMITA OZBROJENÉHO KONFLIKTU.
ZÁKLADY ODPOVĚDNOSTI ZA PORUŠENÍ NOREM MPH.

LEOPOLD SKORUŠA

Univerzita obrany

Fakulta ekonomiky a managementu

+420 973 442 571; leopold.skorusa@unob.cz

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Projekt: ***Vzdělávání pro bezpečnostní systém státu***

(reg. č.: CZ.1.01/2.2.00/15.0070)



Obsah

- Delikt z pohledu mezinárodního práva veřejného
- Pojem legalita a legitimita
- Použití síly v mezinárodním prostředí
- Sebeobrana
- Současná praxe států

Pojmy

- ✓ Legitimita – od latinského lex \Rightarrow má tedy normativní povahu, tedy odkazuje k tomu co má být,
 - je obligatorním prvkem politické moci - v pojetí demokratického právního státu
 - to, co je legitimní, je společností přijímáno (neplatí absolutně)
- ✓ Politická legitimita (kvalita připisována politickému systému dané společnosti i jiné entity)
 - Schopnost společenského systému vytvořit a udržet víru občanů v existující instituce politické moci,
 - Různé druhy legitimacy z pohledu teorie státu,
 - ❖ Teorie sociální volby - **suverenity lidu** - zastupitelské a přímé demokracie
- ✓ Zakotvení legitimizace státní moci
 - Ústava čl. 2,
 - LZPS čl. 21 a čl. 23

✓ Legalita – zákonnost (zásada je součástí pojmu PRÁVNÍ STÁT)

➤ Je princip a způsob vládnutí založený na základě práva a pomocí práva

➤ Zahrnuje dva aspekty

❖ Legislativní – požadavek tvorby práva

Věcně příslušný orgán,

V rámci zákona (secundum et intra legem),

V zákonem předepsanou formou

❖ Aplikační – požadavek faktické realizace práva

Každý (včetně státu) je povinen dodržovat právo, a to i pod hrozbou sankce,

Stát může ústavou stanoveným způsobem právo měnit

➤ Obdobným pojmem je pojem ústavnost (obsahově však pojem o něco širší)

CO JE LEGITIMNÍ – NEMUSÍ (NEMŮŽE) BÝT LEGÁLNÍ



Ze slovníku Českého práva

Legalita – zákonnost

- princip a způsob vládnutí, při kterém se funkce státu a vztahy občanské společnosti vůči státu uskutečňují na základě práva a pomoci práva.

Obeční pojem představuje dva základní aspekty:

1. Legislativní

- Obsahuje požadavek tvorby kvalitního a účinného práva. Vychází z toho, že právní normu může vydávat jen ten orgán, který je k tomu zákonem pověřen, v mezích, ve kterých je k tomu pověřen, a zákonem předepsanou formou. Důležitým znakem je i zásada přetrvávání práva i po změně zákonodárného orgánu, který ji vydal.

2. Aplikační

- Znamená, že každý je povinen dodržovat právo a je stíhán zákonem stanovenou sankcí, jestliže je poruší, včetně státu.

- Zásada legality je součástí pojmu **PRÁVNÍ STÁT**, vyjadřující existenci státu, který je vázán svým právem (včetně mezinárodních závazků) a uznává nadřazenost práva.



Legitimita

- od latinského slova **LEX**,
- má tedy normativní povahu,
- co je legitimní je společností nějakým způsobem přijímáno,
- politickou legitimitou je kvalita toho, co by mělo být podle názoru občanů vnitřní vlastnosti politického režimu,
- racionální teorie legitimacy je spojená s moderním úřednickým státem, v němž politická moc se opírá o profesionalitu lidí v orgánech státní moci a správa a o pojetí vlády jako služby **OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI**.

Mezinárodní zločin

International crime

Mezinárodní zločiny států - vyšší stupeň odpovědnosti (přísnější režim)

- porušení závazků, které mezinárodní společenství jako celek považuje za zásadní pro ochranu svých základních zájmů (tzv. odpovědnost *erga omnes*)



Zločin podle mezinárodního práva

Crime under international law

Identifikační znaky:

1. Trestní činy, za něž jsou trestně stíhány konkrétní osoby-jednající v postavení orgánů států, jeho jménem, či pod jeho záštitou.
2. Mimořádně vysoká závažnost a nebezpečnost protiprávního chování.
 - Zločiny proti míru,
 - Válečné zločiny,
 - Zločiny proti lidskosti
 - [V roce 1948 se vydělil zločin GENOCIDY](#)



Mezinárodně právní delikt

- ✓ Mezinárodně právní odpovědnost
 - Vývoj institutu odpovědnosti – uplatňuje se od začátku 19. století
 - Při porušení se vyskytovaly alternativy
 - reparační závazek - na základě dobrovolného přistoupení,
 - plná faktická volnost v chování, (i ozbrojenou silou)
 - 1878-1912 posun ve vývoji mezinárodněprávní odpovědnosti-
pronikání obchodu-změna obyčejových pravidel-menší zájem
nést riziko ozbrojeného konfliktu

- ✓ Rozvoj tzv. diplomatické ochrany domovského státu
 - Arbitrážní forma řešení sporů (Haagská mírová konference 1899-zde institucionalizován Stálý rozhodčí soud
- ✓ Až v posledních desetiletích 20. století dochází k výrazné obsahové změně pravidel mezinárodněprávní odpovědnosti – značný podíl na tom má Komise OSN pro mezinárodní právo,
 - Inkorporace obyčejových pravidel práva do smluvní podoby
- ✓ Zatím, bohužel neukončena činnost

Vzájemný vztah legitimacy a legality

- ✓ legalita moci může někdy politický systém v určitých situacích legitimizovat,
- ✓ nelegitimní systémy se mohou dovolávat práva, na němž byly založeny,
- ✓ právní řád, aby mohl být uznán za legitimní, vyžaduje sám legitimizační postupy \Rightarrow legalita neznamena ještě legitimitu

Pojmy

✓ Preventivní jednání

- Akce, zahrnující použití síly, které směřuje k odvrácení (eliminaci) vzdálené hrozby,
- Cílem je předejit útoku v kratším, či delším časovém úseku

✓ Preemptivní jednání

- Akce, zahrnující použití síly, které směřuje k odvrácení bezprostřední závažné hrozby, a kdy možné využít jiných prostředků

Použití síly v mezinárodních vztazích – právní úprava

- ✓ Legalitu reguluje (kogentní charakter)
 - Charta OSN
 - ❑ Sebeobrana dle čl. 51
 - ❑ Kolektivní akce RB OSN – úprava v čl. 39 a 42
 - Mezinárodní obyčejové právo
- ✓ Zneužití představuje jeden z nejzávažnějších mezinárodních zločinů,
 - Čl. 2 odst. 4 Charty OSN – zásada nepoužití síly

Sebeobrana

- ✓ Čl. 51 zaměřen na přímý ozbrojený útok,
- ✓ Výslovně neupravuje bezprostřední hrozbu,
 - Zde role obyčejového práva – to zřejmě uznává právo na preemptivní sebeobranu
- ✓ Jiné pojetí – souvislost s progresivním zákazem války (20. století)
 - Pakt Společností národů
 - 1928 – Briand – Kelloggův pakt
- ✓ Praxe států v době po přijetí Charty OSN

Praxe států

- ✓ Jako významný ukazatelem při zjišťování existence práva na preemptivní sebeobranu,
- ✓ 1967 šestidenní válka-izraelský útok na Egypt, Sýrii a Jordánsko,
 - Na půdě Rady bezpečnosti argumentoval Izrael, že jednal „v rámci anticipace bezprostředně hrozícího arabského útoku,
 - Takové preemptivní použití síly lze dle některých názorů považovat za příklad legitimního výkonu práva státu na zajištění vlastního přežití

Operace Pouštní bouře

- rezoluce 660 z 2. 8. 1990 iráckou agresi jednoznačně odsoudila jako narušení míru a mezinárodní bezpečnosti. Vyzvala Irák, aby neprodleně a bezpodmínečně stáhl všechny své ozbrojené síly do pozic, v nichž byly 1. 8. 1990.
- Rezoluce 677 odsoudila irácké snahy o změnu demografické skladby Kuvajtu a o vrácení poměrů nastolených legitimní kuvajtskou vládou.
- rezoluce 661–662, 664–667, 669–670, 674 a 677.
- Když Saddám vůbec nijak nereagoval, následovala rezoluce č. 678 (29. 11. 1990), vůbec nejtvrdší ze všech, a ta dala členským státům zmocnění „užít všech prostředků nezbytných k naplnění rezoluce č. 660“. Legitimizace vojenské akce.
- Operace Pouštní bouře měla jasný mandát Rady bezpečnosti OSN, ale na rozdíl od akcí dřívějších nebylo zřízeno velitelství vojsk OSN a nebyla ani stanovena pravidla pro přímý dohled OSN nad vojenskými akcemi. Stalo se tak na základě rezoluce č. 665 z 25. srpna 1990, která dala oprávnění použít vojenských prostředků k prosazení vyhlášených sankcí, aniž by tyto akce byly prováděny pod vlajkou OSN a pod jejím vedením.
- Tato rezoluce představovala zlomovou událost v dějinách OSN.



Operace Spojenecká síla 1999

- Rezoluce 1199 RB OSN z 23. 9. 1998 odsoudila počínání srbských vojenských a zejména paramilitárních sil v Kosovu a výslovně použila výraz, že situace v Kosovu se stala hrozbou pro mezinárodní mír a pro bezpečnost v oblasti.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 byla přijata 10. června 1999 a opravňuje mezinárodní civilní a vojenskou přítomnost v Kosovu (součásti Srbska, které bylo součástí Svazové republiky Jugoslávie) a vedlo k zavedení prozatímní správní Mise OSN v Kosovu (UNMIK).
 - přijata 14 hlasy pro (Argentina, Bahrajn, Brazílie, Kanada, Gabon, Gambie, Malajsie, Namibie, Nizozemsko, Slovinsko, stálí členové Francie, Rusko, Spojené království, Spojené státy americké), nikdo nebyl proti. Čína se zdržela hlasování především, kvůli kritice k útokům NATO, zejména bombardování svého velvyslanectví



Operace Irácká svoboda

- Rezoluce RB OSN č. 1441 a nadále trvají na tom, že „případné rozhodnutí použít sílu by mělo padnout až po výslovném stanovisku Rady bezpečnosti OSN na základě zprávy inspektorů“.106 Oba státy – Francie i Německo – souhlasily s tím, aby Saddámův režim byl zbaven zbraní hromadného ničení a prvořadý význam přitom přikládaly dodržování zásad mezinárodního práva;
- Rezoluce RB OSN č. 1483 pak statut okupačních mocností potvrdila. V této chvíli se však projevila další závažná chyba – USA měly dokonalou strategii vojenského úderu, ale neměly připravená politická řešení pro období po svržení Saddámovy diktatury

Operace Trvalá svoboda /Afghánistán/

- Operace „Trvalá svoboda“ je vojenskou reakcí na teroristické útoky z 11. září 2001.
- Zahájily ji USA 7. října 2001 bombardováním pozic Talibanu.
- Probíhala s oficiálním souhlasem afghánské vlády a v souladu s příslušnými rezolucemi RB OSN (zejména č. 1368/2001, 1373/2001 a 1378/2001).
- Z hlediska mezinárodněpolitického bylo důležité, že akce měla jasný mandát RB OSN, byla tedy legální. Byla také naprosto legitimní, protože měla jasný a zcela nezpochybnitelný důvod, kterým byla přeměna Afghánistánu v základnu i rukojmí teroristické sítě al-Kajdá. Přišla v době, kdy celý svět vyjadřoval sympatie k USA a kdy jejich evropští spojenci dokonce nabízeli svoji pomoc.
- Kontingent speciálních sil (KSS) AČR pro operaci Trvalá Svoboda (Enduring Freedom) působil na území Afghánistánu na základě mandátu schváleného vládou a Parlamentem ČR.
- Září 2010 - po sedmi letech, vystřídala americkou vojenskou operaci Trvalá svoboda v Iráku další fáze - takzvaný Nový úsvit.

Vojenská intervence v Libyi

- rezoluce č. 1973 RB OSN, přijaté 17. března 2011
 - rezoluce Rady bezpečnosti schvaluje použití síly
 - deset hlasů pro, pět se zdrželo
 - Čína, Rusko, Brazílie, Indie a Německo
 - rezoluce ustavila bezletovou zónu
 - vylučuje možnost okupace
 - Mezinárodní trestní soud vyšetřuje postup libyjských úřadů
 - Ban Ki-moon: Kaddáfí ztratil legitimitu

Literatura

1. Malenovský, Jiří.: Mezinárodní právo veřejné : jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5., podst upr. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 551 s. (Edice učebnic PrF MU v Brně ; č. 402). ISBN 9788021044746
2. Fuchs, Jiří.: Mezinárodní právo humanitární,
3. Seidl-Hohenveldern, I.: Mezinárodní právo veřejné, 1. vyd., Praha, Codex Bohemia 1999,
4. Tindall, G. B., Shi, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, 2. vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1996,
5. Internetová stránka Českého Červeného kříže
http://www.cervenyriz.eu/cz/cz_root.aspx
6. Internetové stránky <http://army.cz>

